

ISTORIA MĂNĂSTIRII CĂLĂRĂȘAUCA DE LA ÎNTEMEIERE PÂNĂ ÎN ANUL 1916

Manole Brihuneț

În cadrul studierii istoriei arhitecturii ecleziastice din Republica Moldova ne-am axat pe istoricul mănăstirilor și bisericilor ridicate în secolul al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea. Dintre acestea, de un interes deosebit este trecutul mănăstirii Călărășauca, pentru care se păstrează mai multe surse documentare, prea puțin studiate. În studiul de față, intenția noastră este de a elucida anumite aspecte privitoare la întemeierea mănăstirii Călărășauca, momentul fondării și urmărirea evoluției acestui așezământ până în anii 1916. La această dată, călugării de la Călărășauca au fost transferați la alte mănăstiri, iar comunitatea monahală a maicilor așezate aici deschide o nouă filă în istoricul mănăstirii. Călugărițele erau refugiate din mănăstirea Wirow, din Polonia rusească, din pricina Uniației și datorită ocupației austro-germane.

Mănăstirea Călărășauca este amplasată într-un loc pitoresc, aflat la extremitatea nordică a Republicii Moldova, pe malul drept al Nistrului, în județul Edineț, fiind situată în imediata apropiere a orașului ucrainean Moghiliiov (Movilău), la 200 km de Chișinău și 73 km de Soroca. Prin așezarea ei la hotarul țării, în partea de răsărit, mănăstirea întrece menirea sa privitoare la susținerea valorilor creștinismului și promovarea monahismului, cu cele mai diferite ocazii, în satele moldovenești și ucrainene din împrejurimi¹.

Stabilirea datei întemeierii mănăstirii *Adormirea Maicii Domnului* este una din problemele care se cer cercetate, deoarece actuala moșie Călărășauca, în hotarele căreia s-a întemeiat schitul a cărui nume îl poartă, s-a numit inițial „Mășcenii”². Aserțiunea noastră este confirmată de faptul că toponimul „Mășcenii” este atestat pentru prima dată la 27 aprilie 1605³, în timp ce actuala denumire, cea de „Călărășauca”, este atestată doar din 9 decembrie 1755⁴.

O a doua problemă ține de denumirea exactă a moșiei, care este menționată în mod diferit în diverse documente: Mășcenii, Mășcenii, Miscenii, Mășceanii. În opinia noastră, cel mai veridic este toponimul Măș[s]cenii, care este explicat prin plasarea geografică a moșiei, pe un promontoriu/cap (l. rusă мыс).

Izvoarele ce fac referință la data întemeierii schitului Călărășauca sunt destul de controversate și necesită o abordare mai stăruitoare. Prima lucrare în care este descris istoricul mănăstirii *Adormirea Maicii Domnului* din Călărășauca este semnată de căpitanul A. Zașciuk⁵, dar fără a menționa explicit anul fondării schitului. Alte lucrări care vizează

¹ Dimitrie P. Micșunescu, *Vizitând mănăstirile basarabene și bucovinene*, București, 1937, p. 82-86.

² ANRM, fond 125, inv. 4, dosar 1450, f. 191 verso.

³ DJR, A. Moldova, Veacul XVII, vol. I, p. 238-239.

⁴ Paul Mihailovici, *Registrele actelor din arhiva de la Constantinopol a Sf. Mormânt*, extras din RSIAB, XXIV, 1934, p. 23-33, 39, 45.

⁵ А. Защук, *Материалы по географии и статистике России, Бессарабской губернии*, Санкт Петербург, 1862, том. II, p. 231-233.

istoria mănăstirilor din Basarabia⁶ au preluat practic informațiile din cartea lui A. Zașciuk, fără a aduce vreun punct de vedere nou.

Cu toate că nu există informații documentare directe cu privire la întemeierea schitului Călărășauca, putem stabili, în linii generale, momentul fondării acestuia. O sursă epigrafică vine să ne confirme că în anul 1776 schitul exista deja; în acel an schitul tocmai era hotărnicit cu stâlpi de piatră, de un stângen înălțime. S-a păstrat un asemenea stâlp, pe care se află o inscripție, scrisă în limba română (cu caractere chirilice) având următorul cuprins: „hotarul mănăstirii Călărășauca, ieromonah Samuil egumen, anul 1776”⁷. Sursele documentare vin să confirme aceeași vechime. Dintr-un hrisov emis de Grigore Ghica voievod la 17 mai 1776, aflăm că schitul urma să fie dijmuit, împreună cu restul moșilor aflate în stăpânirea mănăstirii ieșene Sf. Sava din Iași⁸. Astfel, nu poate fi o simplă coincidență realizarea hotărniciei schitului și emiterea unui act domnesc de dijmuire a acestuia; deci, putem afirma cu certitudine că anul 1776 este momentul în care a fost fondat schitul, chiar dacă este posibil ca și anterior să fi existat aici viață monahală.

Pentru a limpezi în detaliu procesul de fondare a schitului Călărășauca trebuie mai întâi să cunoaștem evoluția în timp a moșiei Călărășauca/Mășcenii. După cum am menționat anterior, pe parcursul secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea, moșia Călărășauca era cunoscută sub denumirea de „Mășcenii”. O primă mențiune o aflăm în hrisovul lui Ieremia Movilă voievod, din 27 aprilie 1605, prin care întărește satul Mășceanii de pe Nistru, ținutul Soroca, popii Onciul, care l-a dobândit de la Bilav uricar; stăpânirea asupra satului fusese revendicată de stolnicul Grigore Talpă și de Cozac⁹. În lipsa documentelor, nu cunoaștem cum au evoluat lucrurile. Hrisovul lui Ștefan Tomșa voievod din 9 aprilie 1623, menționează că anterior acestei date, moșia Mășcenii a aparținut hatmanului Balica Isac († 1612, la Cornul lui Sas), al cărui neam a fost depozdat de pământuri din cauza trădării sale („hicleiei”) ¹⁰. *De facto*, documentul în cauză pecetluiește dania făcută de voievod slugii sale, marelui vameș Manolache¹¹; domnul i-a dăruit, pe lângă alte sate, și moșia Mășcenii. În același an, la 29 noiembrie, Radu Mihnea voievod întărește lui Manolache mare vameș, satele Rogojani, Roșieci și Vistiernici, pe Răut și Mășcenii, pe Nistru, în ținutul Soroca¹². Timp de mai bine de un deceniu nu se cunoaște nimic despre moșia vizată. Cert este că la 6 martie 1633 Alexandru Iliș voievod întărește donația făcută de postelnicul Enache¹³ mănăstirii Sf. Sava din Iași (închinată la rândul său, Sfântului Mormânt), care cuprinde moșiile Bricăuți/Brosăuți, Cococeni/Căcăceni, Larionești, Mășcenii/Mășcenii, Glinseni/Glișeni și Mateuți din ținutul Soroca. În anul următor, la 16 mai 1634, Vasile Lupu voievod emite o poruncă potrivit căreia locuitorii satelor menționate – la care se adaugă și Slobozia Saucăi – să asculte de administrația mănăstirii ieșene Sf. Sava¹⁴. Neînțelegerile dintre mănăstirea Sf. Sava din Iași cu foștii proprietari ai moșilor vizate

⁶ П. Крушеван, *Бессарабия*. Издание газеты «Бессарабейт», Москва, 1093, с. 167-169; Arhimandritul Visarion Puiu, *Mănăstirile din Basarabia*, Chișinău, 1919, vol. XI, p. 64.

⁷ ANRM, fond 125, inf. 4, dosar 1450, f. 191.

⁸ ANRM, fond 125, inf. 4, dosar 1450, f. 190 verso.

⁹ DRH, A. Moldova, Veacul XVII, partea I, p. 238.

¹⁰ DRH, A. Moldova, volumul XVIII (1623-1625), București, 2006, p. 150.

¹¹ *Ibidem*, p. 79-82.

¹² *Ibidem*, p. 181-182.

¹³ DRH, A. Moldova, volumul XXI (1632-1633), București, 1971, p. 393-394; CDM, vol. II, 1621-1652, București, 1959, p. 187.

¹⁴ DRH, A. Moldova, volumul XXII (1634), București, 1974, p. 147.

continuă, deoarece între 1 septembrie 1641 - 31 august 1642, rudele lui Balica Isac¹⁵ – Voruntar, Savin, Ștefan, Nicoară (Prăjescu), Maricăi, ș.a. –, împart satele ce i-au aparținut, iar Maricăi îi revine satul Mășcenii. Aproape peste o sută de ani, la 5 august 1733, Constantin Mavrocordat, domnul Moldovei, emite o dispoziție pentru venitul dughenelor de la Mișcenii/Mășcenii, din ținutul Soroca, către mănăstirea Sf. Sava¹⁶.

Prezentul act și cele emise ulterior menționează că cei împuterniciți cu dijmuirea erau niște persoane ocazionale. Astfel, la 2 iunie 1741 (7249), este împuternicit cu strângerea dijmei de pe moșiile mănăstirii Sf. Sava din ținutul Soroca (inclusiv Mișcenii) trimisul mănăstirii¹⁷, iar la 11 ianuarie 1742 Constandinache, pârălăbul de Soroca, înlocuiește pe vornicelul numit de administrația mănăstirii Sf. Sava pentru a supraveghea moșiile mănăstirești Briceni, Sudarca, Ariunești și Mășcenii. Situația dată sugerează că la acest an încă nu exista o comunitate monahală pe moșiile mănăstirii Sf. Sava din ținutul Soroca, care să se ocupe cu supravegherea sau dijmuirea moșilor mănăstirești.

În secolul al XVIII-lea litigiul dintre mănăstirea Sf. Sava și neamul foștilor proprietari a luat o amploare și mai mare. Astfel, la 20 februarie 1743, ispisocul lui Constantin Mavrocordat, domnul Moldovei, întărește hotărârea divanului cu referință la moșiile Broscăuți, Mășcenii, Căcăcenii și Slobozia Saucăi din ținutul Soroca, proprietatea mănăstirii Sf. Sava și între Nicolae Costin, biv vel jîtnicer, și Ion Zosin biv vătav¹⁸. În aceeași perioadă, la 18 noiembrie 1744, alt domnitor, Ioan Mavrocordat, întărește hotărârile anterioare ale moșilor Broscăuți, Mășcenii, Căcăcenii și Slobozia Saucăi și le dă în stăpânire mănăstirii Sf. Sava¹⁹.

Majoritatea izvoarelor scrise nominalizează neamul Cantacuzinilor drept ctitori ai schitului Călărășăuca, făcând referință la testamentul din 7 februarie 1747²⁰ al Mariei Cantacuzino, soția vistiernicului Ilie Cantacuzino²¹. În acest testament se menționează că satele Slobozia Saucăi, Mășcenii și Balicova (pe care petiționara le avea ca zestre de la părinții săi, Miron Costin²² și Elena Movilă, nepoata lui Simion Movilă voievod, care a avut ca zestre averea rămasă de la Isac Balica hatmanul)²³, se află în litigiu cu mănăstirea ieșeană Sf. Sava, în administrarea căreia se află, iar dacă prin judecată vor fi redobândite, o parte din această avere să fie donată „schitului nostru”. Astfel, vorbim de o evidentă confuzie, deoarece unii cercetători au încercat să identifice prin acest „schit al nostru”, schitul Călărășăuca, deși se cunoaște bine faptul că părinții Mariei erau ctitorii schitului Drăgușani, iar neamul Cantacuzinilor fusese ctitor al mănăstirii Bisericieni. Deci, referința „schit al nostru”, pe care o face vistierniceasa Maria Cantacuzino, ar putea fi raportată doar la aceste două locașuri monahale, cu atât mai mult cu cât, la 1747, nu există nici un document care ar atesta existența schitului Călărășăuca.

¹⁵ Isac Balica, căsătorit cu Nastasia, fiica lui Nestor Ureche, mare vistiernic, 27 noiembrie 1607-30 iunie 1608, hatman 23 ianuarie-26septembrie 1609.

¹⁶ Paul Mihailovici, *op. cit.*, p. 23-27, 33, 39, 45.

¹⁷ *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea*, vol. II – Moldova, București, 1966, p. 218-219.

¹⁸ Paul Mihailovici, *op. cit.*, p. 23-27, 33, 39, 45.

¹⁹ *Ibidem*, p. 23-27, 33, 39, 45.

²⁰ *Moldova în Evul Mediu*, volumul VIII, Chișinău, 1998, p. 202-204.

²¹ Este posibil ca această idee să fi fost preluată din adresarea către împăratul Rusiei, Alexandru Nicolavici, a împuternicitului mănăstirii Călărășăuca, consilierului de curte Ivan Vasilievici Cristî, din data de 15 aprilie 1863, în care, printre alte dovezi, este citat și acest argument.

²² Ctitorul schitului Drăgușan.

²³ Stoicescu Nicolae, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova, sec. XIV-XVII*, București, 1971, p. 365, 388.

La 6 mai 1753, rudele vistiernicesei Maria Cantacuzino, Iordache Cantacuzino vel stolnic, Nicolae Costin, Ion Zosin, neamul Movileștilor și al Mironcștilor, revendică prin judecată moșiile din ținutul Sorociei, aflate în administrarea mănăstirii Sf. Sava²⁴. Cu toate aceste încercări, moșia rămâne în continuare în administrarea mănăstirii Sf. Sava. Astfel, la 9 decembrie 1755²⁵, Matei Ghica, domnul Moldovei, prin cartea sa, poruncește dijmuirea locuitorilor satelor Sudarca, Brăiceni, Larionești, Mișiceni, Călărășauca, Briceni și Căcăceni din ținutul Sorociei, în folosul mănăstirii Sf. Sava. Acest document menționează pentru prima dată toponimul Călărășauca, având, din acest punct de vedere, o deosebită valoare istorică. Tot aici este menționat și Mășcenii, fapt care ne permite să afirmăm că denumirea de „Călărășauca” era folosit pentru identificarea unei părți din moșia menționată, toponim care, ulterior, l-a substituit pe cel inițial, de „Mășcenii”.

Ulterior, mănăstirea Sf. Sava, la fiecare schimbare a domnitorilor, își asigura legitimitatea asupra proprietăților sale prin obținerea unor cărți de întărire, precum ar fi cele emise de domnitorii Constantin Racoviță, din mai 1756 și Grigore Ioan Calimachi, din 3 mai 1763²⁶.

În hrisovul emis de Grigore Ghica voievod, din 15 mai 1776, se menționează pentru prima dată și schitul mănăstirii, aflat pe moșia Mășcenii²⁷, care urma să fie dijmuit alături de celelalte sate ale mănăstirii Sf. Sava. Totodată, se întărește ca schitul să rămână în continuare în stăpânirea mănăstirii ieșene Sf. Sava, de unde se explică și colectarea impozitelor de către aceasta. Pentru a ușura strângerea corectă a impozitelor, la doar zece zile de la emiterea actului, în ziua de 26 mai 1776²⁸, se fac mărturii hotarnice asupra unor loturi de pământ ale schitului Călărășauca. Astfel, această mărturie hotarnică menționează pentru prima dată schitul cu numele Călărășauca, moșia schitului fiind hotărnicită, fapt demonstrat de inscripția de pe un stâlp de hotar menționat anterior, fiind, totodată, și prima nominalizare a unui slujitor, Samuil.

Luând în considerație că în numeroasele documente privitoare la moșia Mășcenii nu s-a aflat nici o referință privitoare la existența vreunui lăcaș monahal aici, pe parcursul a peste două secole și jumătate (1605–1776), se poate trage concluzia că acesta datează doar din 1776. Din acest an s-au păstrat mai multe documente privitoare la schitul Călărășauca, acum petrecându-se câteva evenimente importante:

1. Atestarea existenței schitului – la 15 mai 1776.
2. Atestarea denumirii schitului, „Călărășauca” – la 26 mai 1776.
3. Hotărnicia moșiei schitului – la 26 mai 1776.
4. Atestarea unui administrator al schitului, Samuil – la 1776.

Informațiile în cauză ne permit să afirmăm că 1776 poate fi considerat anul întemeierii schitului/mănăstirii Călărășauca. Această aserțiune este argumentată prin faptul că în aceeași perioadă începe și construcția bisericii de piatră, finalizată în anul 1782.

²⁴ 6 mai 1753, Anafora lui Constantin Cehan Racoviță, domnul Moldovei, privind judecata lui Iordache Cantacuzino vel stolnic, Nicolae Costin, Ion Zosin, neamul Movileștilor și al Mironcștilor cu mănăstirea Sf. Sava, pentru moșiile din ținutul Sorociei; Paul Mihailovici, *op. cit.*, p. 23-27, 33, 39, 45.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ ANRM, fond 125, inv. 4, dosar 1450, f. 190 verso.

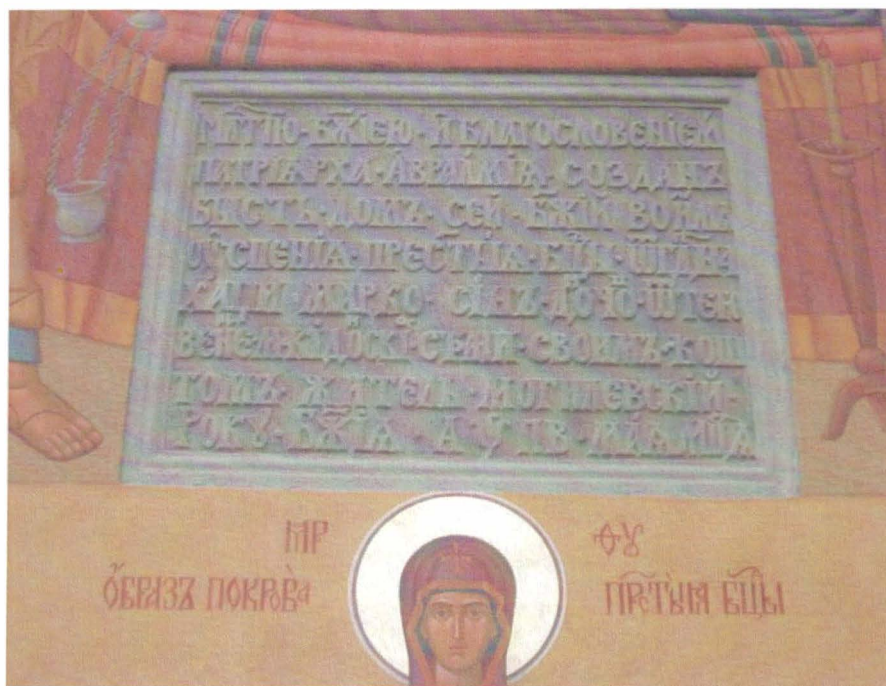
²⁸ Paul Mihailovici, *op. cit.*, p. 23-27, 33, 39, 45.

În anul 1780, Marko Donciov (este Maṛcu Donici?), negustor și „hagiu” (pelerin) la locurile sfinte, locuitor al târgului moldovenesc Movilău²⁹ din ținutul Soroca, originar din Macedonia, având și binecuvântarea Patriarhului Ierusalimului Avramie, începe a construi o biserică din piatră în schitul Calarașovca. Binecuvântarea patriarhală este absolut necesară, deoarece schitul așezat pe moșia Mășcenii - Călărășăuca, de facto și de jure se afla în proprietatea mănăstirii Sf. Sava din Iași, care, la rândul său, era închinată mănăstirii Sfântului Mormânt din Ierusalim, în subordinea patriarhului de acolo. Menționăm că Marko Donciov a putut să primească înalta binecuvântare aflându-se în pelerinaj în Ierusalim (fiind atestat în pisanie drept „hagiu”), dar și în timpul aflării patriarhului în Țările Române, între 1780 și 1784. Avramie a iscălit cartea pastorală care s-a întocmit cu acest prilej, alături de mitropolitul Moldovei, Gavriil (Callimachi), și de Ioan, episcopul de Roman³⁰. Se crede că, pentru ajutorul acordat, patriarhul l-a investit pe Marko Donciov cu funcțiile de epitrop al schitului și administrator al moșiei Călărășăuca. După moartea lui Marko Donciov (1809), administrația Mănăstirii Sf. Sava a trimis ca stareț pe ieromonahul Lazăr, care trebuia să plătească anual mănăstirii ieșene, ca embatic, suma de 100 lei.

PISANIA	
<p>МАСТИЮ·БЖІЕЮ·И·БЛАГОСЛОВЕНІЕМ· ·ПАТРІАРХА· АВРААМІА·СОЗДАНЪ· ·БЫСТЬ·ДОМЪ·СЕН·БЖІИ·В· ОЧИ· ·ОУСПЕНІА·ПРЕСТЫА·БДЦЪ·Ќ·Г·С·Д·Н·А· · ХАЦИ·МАРКО·СІНЪ·ДОНЧОВ·Ќ·ЕТЮ· ·ВЕНЕЦ·МАКІД· ОНСКИ·СТРАНИ·СВОИМЪ·КОШ ТОМЪ·ЖИТЕЛЬ·МО· ГИЛЕВСКИ· ·РОКУ·БЖІА·А·ЦП·В·МАА·М·СЦА</p>	<p>Cu mila lui Dumnezeu și cu binecuvântarea patriarhului Avraamie s-a ridicat să fie aceasta casă lui Dumnezeu în cinstea Adormirii Maicii Domnului de la domnul hagiu Marko fiu lui Donciov, originar din Țara Macedonia, cu cheltuiala sa, locuitor al Movilăului anul Domnului 1782 luna mai (transcrierea ne aparține – M. B.).</p>

²⁹ Într-un document datat în 18 august 1796 este nominalizat, printre târgurile de pe margine, și Movilăul (*Moldova în Epoca Feudalismului*, Chișinău, vol. XI, doc. 181, p. 237-238). În secolul al XIX-lea, sub ruși, pentru a nu fi confundat cu Movilăul Podolici de pe malul opus, a fost numit târgul Otaci. Situație similară cu cea a târgului Rașcov (doc. 181, 183).

³⁰ Ioan Ivan, *Patriarhi ai Ierusalimului în Moldova*, în *MMS*, LI, 9-12, 1975.
<https://biblioteca-digitala.ro/www.cimec.ro/www.muzeul-moldova.ro>

Pisania mănăstirii Călărășauca

În 1813, după anexarea Basarabiei de către Rusia, ca urmare a politicii bisericești țariste, schitul Calarașovca a fost transformat în mănăstire, aflată în subordinea Eparhiei Chișinăului și Hotinului. Astfel, a fost modificat statutul său din schit în mănăstire. Cu toată acestea, mai bine de jumătate de secol, administrația mănăstirii Sf. Sava a încercat să păstreze controlul asupra mănăstirii Călărășauca, fapt care i-a reușit doar în prima perioadă. În anul 1819, pentru a da mănăstirilor o organizare nouă, mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni insista, într-o circulară, ca în toate mănăstirile să fie introdusă „viața în comun”³¹. Acest mod de organizare a fost asimilat cu mare dificultate în Basarabia. Viața în comun a fost introdusă definit pe la 1830, în timpul mitropolitului Dimitrie (Sulima). În anul 1821, în Basarabia sunt menționate 12 mănăstiri, printre care se afla și mănăstirea de călugări Călărășauca. În majoritatea mănăstirilor, călugării și stareții erau de origine străină. De exemplu, la începutul secolului al XIX-lea, la Călărășauca toți stareții erau de origine rusă³²; din această cauză, slujba se citea și se cânta în slavonă. Totodată, arhipăstorii constatau că, grație evlaviei cu care se făcea slujba lui Dumnezeu, la Călărășauca se adunau, mai ales în postul mare, o mulțime de enoriași³³.

Ca urmare a frecventelor conflicte la acest capitol, în anul 1860, împuternicitul Sf. Mormânt, arhimandritul Nicodim, înaintează la judecată revendicări asupra pământului și pădurii aflate în posesia mănăstirii Călărășauca. Judecata Zemstvei ținutului Soroca, în urma investigațiilor efectuate, se stabilește că revendicările înaintate de arhimandritul Nicodim sunt neîntemeiate, iar prin protocolul din 28 iulie 1861, se stipulează că i se refuză împuternicitului Sf. Mormânt prezentarea în instanță a drepturilor asupra moșiei mănăstirii Călărășauca. Împuternicitul însă nu s-a oprit și a transferat dosarul prin

³¹ Nicolae Popovschi, *Istoria Bisericii din Basarabia, în veacul al XIX-lea, sub ruși*, Chișinău, 1931, p. 96.

³² *Ibidem*, p. 97-98.

³³ *Ibidem*, p. 203.

comisia și biroul de hotărnicire. În urma deciziilor biroului în cauză, care erau evident în detrimentul mănăstirii Călărășăuca, aceasta din urmă depune o contestație. Judecătoria Civilă a Regiunii, luând act de acțiunile nejustificate, anulează deciziile Comisiei și ale biroului de hotărnicire și restabilește hotărârile Judecătoriei Zemstvei ținutului Soroca³⁴. La 15 aprilie 1863, împuternicitul mănăstirii Călărășăuca, consilierul de curte Ivan Vasilievici Cristi, înaintează o petiție în adresa împăratului rus, Alecsandr Nikolaevici, în care prezenta foarte detaliat dreptul mănăstirii Călărășăuca asupra moșiei pe care o deține, potrivit argumentelor sale, de mai bine de un secol³⁵. Un raport cu conținut similar este prezentat în Consistoriul Duhovnicesc din Chișinău de starețul mănăstirii, egumenul Gherman³⁶. Drept urmare a acestor demersuri și ale altor comunități monahale, la 9 martie 1873, țarul Alecsandru II a emis Regulamentul cu privire la transferul imobilelor din Basarabia, proprietatea mănăstirilor din afara Imperiului Rus, sub jurisdicția Bisericii Ruse. Drept rezultat, la 7 iulie 1873, au fost transferate în proprietatea statului rus moșiile Arionești, Unguri, Călărășăuca, Sudarka, Sauca și Briceni, deținute anterior de mănăstirea Sf. Mormânt, decizii contestate de Mănăstirea Sf. Mormânt, caz dezbătut și în Guvernul Senatului Rusesc. Printre inventarele moșilor enumerate, se afla și cel moșiei mănăstirii Călărășăuca, care cuprindea: teren agricol – 153 desetine, 400 stânjeni; pădure – 151 desetine, 2050 stânjeni, și teren accidentat – 5 desetine, 400 stânjeni.

La 28 august 1874, inginerul hotarnic interimar al ținutului Soroca, secretarul de colegiu Alexandru Donskoi, în urma dispoziției inginerului hotarnic al regiunii Bogdan Eitner, din 20 mai 1861, cu nr. 415, și cu acordul administratorului moșilor Sf. Mormânt al Domnului, în prezența martorilor din satele Unguri și Călărășăuca, a verificat și înnoit hotarele mănăstirii Călărășăuca, alcătuind respectiv planul și cartea de hotărnicie, care la 31 martie 1876 a fost înmănată oficial administrației mănăstirești.

Un rol deosebit în viața spirituală a mănăstirilor îl deține activitatea didactică, astfel Pravilele din 1836 impun ca mănăstirile să înființeze școli pentru instruirea copiilor clerului și ai populației din împrejurimi³⁷.

În acest context, menționăm că în anii 1828-1829 a fost desființat schitul Soroca, care se afla într-o moșie cu satul Zastânca³⁸. Toată averea mobilă și comunitatea monahală sunt transferate la cel mai apropiat schit, Cosăuți, iar egumenul, starețul Lazăr, ca urmare a cererii sale, este transferat la mănăstirea Călărășăuca. Biserica este vândută moșierului din satul Mereșăuca, Vasile Dascăl, care o transferă în forma sa originală în satul Sauca, unde înlocuiește vechea biserică³⁹. În anii 1836-1838, după desființarea schitului Cosăuți, o parte din averea acestuia îi revine mănăstirii Călărășăuca, printre care, din cauza îndepărtării locului, o podgorie de vie este vândută de către starețul Inochentie⁴⁰, moșierului Vartolomeu, proprietarul moșiei Cosăuți.

³⁴ ANRM, fond 208, inv. 6, dosar 1643, f. 16, date despre mănăstirile din Eparhia Chișinăului, din anul 1905.

³⁵ ANRM, fond 214, inv. 1, dosar 1.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ Nicolae Popovschi, *op. cit.*, p. 61.

³⁸ ANRM, fond 208, inv. 2, dosar 20. Altfel, fără evidență în mănăstirea Călărășăuca, diacon Mihail Fiancovici, 80 ani, 1830-1832. De notat că mănăstirile care o duceau greu material, au fost închise în timpul conducerii episcopului Dimitrie, și anume schiturile Rezina, Rughi (de frați), Lomanova, Soroca, Cărătura și mănăstirile Cosăuți și Horodiște; v. și Nicolae Popovschi, *Istoria Bisericii din Basarabia*, p. 97.

³⁹ ANRM, fond 205, inv. 1, dosar 5897.

⁴⁰ ANRM, fond 208, inv. 2, dosar 1588, f. 8.

În anul 1848, cu binecuvântarea ieromonahului Serafim, starețul mănăstirii Călărășauca, ieromonahul Anatolie, adună din nou jertfe pentru construcția bisericii, timp de un an totalizând 660 ruble argint, vite, cai – 10 capete și 200 oi, pânză etc⁴¹. În 1853, general-maiorul Nikolai Cerchez, cu mijlocirea financiară a principesei Elena Mihailovna Cantacuzino, construiește a doua biserică de piatră, care a fost sfințită la 6 decembrie a aceluiași an, în ziua de pomenire a Sf. Ierarh Mitrofan al Voronejului (o părticică din moaștele sfântului se află la Călărășauca). În 1911 biserica a fost reconstruită prin osârdia starețului Ioan.

În anul 1909, în urma intervenției mitropolitului Serafim, prin ordinul nr. 15020 din 7 noiembrie, mănăstirea Călărășauca a fost transformată definitiv într-o mănăstire chinovială (de trai comun)⁴². La 1912, la Călărășauca, misionarul antischismatic T. Volovei a înființat cursuri pentru misionarii antischismatici cercuali și pentru preoții din regiunea mănăstirilor Curchi, Călărășauca, Ismail⁴³.

Ca urmare a decretului cu nr. 6177 a Sfântului Sinod din 17 mai 1916, prin care se specifica că mănăstirile de călugări de la Călărășauca – Adormirea Maicii Domnului și cea de la Japca – Înălțarea Domnului, se reorganizează în mănăstiri de maici, păstrându-se pentru ambele denumirile anterior deținute, toate bunurile mobile și imobile ale acestor mănăstiri fiind transferate comunităților monahale din fostele mănăstiri Lesna și Virov⁴⁴. Conform decretului Consistoriului Duhovnicesc din Chișinău de la 27 mai 1916, cu nr. 13977, a fost formată Comisia pentru inventarierea averii mănăstirii Călărășauca în următoarea componență: blagocinul mănăstirilor, arhimandritul Theognost, starețul mănăstirii Iona împreună cu frații din mănăstire, preotul din orașelul Otaci, Sosipatru Grimalski, care au activat în mănăstirea Călărășauca, cu întreruperi, în perioada iunie - august 1916.

Verificând minuțios și comparând cu numerarul arătat în cărțile de registru ale inventarului bunurilor bisericești, comisia a constatat că toate bunurile, cu excepția celor învechite și excluse din registru, se află de față, întocmindu-se un nou registru al bunurilor, fiind incluse și piesele achiziționate cu ocazia restaurării și renovării bisericii Sf. Mitrofan, la 1911. Comisia a mai verificat restul averii din proprietatea gospodărească, mobilă și imobilă, inclusă în registrele mănăstirești din anul 1915, fiind luate la evidență clădirile, lucrurile aflate în stăreție și în alte clădiri, cerealele, bovinele și ovinele, precum și inventarul agricol, alcătuind un registru detaliat, redactat în patru exemplare. În cele din urmă, Comisia a controlat sumele de bani după cărțile de venit – cheltuielile pentru anul 1916, constatând că suma în numerar este de 97 de ruble 9 copeici, în bilete de contribuție veșnică – 300 de ruble și suma depozitată de 53 850 de

⁴¹ ANRM, fond 208, inv. 4, dosar 647, f. 26.

⁴² Nicolae Popovschi, *op. cit.*, p. 431.

⁴³ *Ibidem*, p. 440.

⁴⁴ Mănăstirea de maici Virov cu hramul *Atotmilostivului Mântuitor* s-a aflat în satul Virov, comuna Sokolov, gubernia Sedlețk (eparhia Holnisk) (în prezent satul Virav, voievodatul Mazovejk, Polonia). A fost înființată în anul 1894 de către egumenia Ecaterina, sora mănăstirii Lesninsk, ca o filială a acestui așezământ monahal. Prima egumenă a fost Anna Virovskaya (1894–1903). Printre citorii așezământului sunt țarul Nikolai al II-lea și cuviosul Ioan de Kronstadr. La începutul secolului al XX-lea în mănăstire erau 200 de maici, care aveau grijă de 450 de copii și 50 de bătrâni. Din cauza evenimentelor politice din Europa, în anul 1915 comunitatea monahală de la Virov este evacuată în Rusia și desființată, maicile fiind îndreptate în mănăstirile din guberniile Petrograd, Kostroma, Pskov, Moscova, Reazan, iar din iulie 1916 și în Basarabia. Din raportul egumenii Ambrozia către arhiepiscopul Antonie. Dosar despre transformarea mănăstirilor Călărășauca și Japca, din mănăstire de bărbați în mănăstire de femei, 1916-1918; ANRM, fond 208, inv. 4 (3), dosar 4722.

ruble. În acest mod, toate bunurile identificate și înregistrate, împreună cu actul de livrare și recepție, și sigiliul mănăstirii, au fost transmise de fostul stareț, egumenul Iona, nou numitei starețe Ambrosia. Actul de inventariere – care a durat din 9 iunie până în 12 august 1916 – a fost semnat de blagocinul mănăstirilor, arhimandritul Theognost, egumenul Iona (fostul stareț), egumena Ambrosia (nou numita stareță), preotul din orașelul Otaci, Sosipatru Grimalski, ieromonahul Teodosie, ieromonahul Antonie, monahia Iraida⁴⁵.

Menționăm în acest context primul stareț cunoscut al mănăstirii de călugări, egumenul Samoil (1776) și ultimul stareț, care au devenit nume prolific pentru istoricul comunității monahale: Iona, egumen (1897–1916)⁴⁶. Numele său mirean era Iacob Hâncotă; acesta s-a născut la 1853, comuna Costești (Chișinău), unde a absolvit școala populară; a îndeplinit ascultare la mănăstirea Frumoasa (14 decembrie 1881); a fost tuns în călugărie la 28 octombrie 1884; hirotonit ierodiacon la 21 aprilie 1885; numit econom la 4 decembrie 1887; hirotonit ieromonah la 24 ianuarie 1888; a fost transferat la mănăstirea Hârjauca, în calitate de econom, la 9 octombrie 1889; a fost desemnat temporar *namestnic* la mănăstirii Hârjauca (20 octombrie 1892); numit temporar stareț la mănăstirii Țigănești (30 decembrie 1893); a îndeplinit funcția de stareț la mănăstirii Călărășăuca (4 mai 1897). Cu binecuvântarea Sf. Sinod, din 3 aprilie 1898, a fost înălțat în rangul de egumen, de către episcopul Iacob (27 mai 1898); devine stareț al mănăstirii Călărășăuca la data de 14 februarie 1900. După desființarea mănăstirii Călărășăuca este transferat la mănăstirii Țigănești (30 iunie 1916), apoi transferat la Condița (8 august 1918); a fost preot la mănăstirea Japca (1920), după care devine duhovnic la mănăstirea de maici Călărășăuca; Este gratificat cu nabadernița la 3 februarie 1891; a primit mulțumire din partea împăratului Rusiei pentru că a donat un clopot (în valoare de 370 ruble) mănăstirii Călărășăuca (25 ianuarie 1898); a primit cruce de la Sf. Sinod (14 aprilie 1904); medalie acordată de Crucea Roșie pentru ajutorul acordat în războiul ruso-nipon (21 octombrie 1907); pentru străduința de a împodobi biserica, a primit un hrisov (21 octombrie 1907); i s-a conferit medalia Sf. Ana (6 ianuarie 1913).

În concluzie, constatăm că istoria acestei mănăstiri nu este pe departe scrisă, iar cercetările noastre vor continua, prin studierea numeroaselor dosare de arhivă privitoare la viața și cultura comunității monahale de la mănăstirea Călărășăuca.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ ANRM, fond 1217, inv. 1, dosar 137. Tabloul situației preoților pentru anul 1925, f. 6-7.
<https://biblioteca-digitala.ro> www.cimec.ro / www.muzeul-moldova.ro